

Марина Олексіївна МІЩЕНКО,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального права, процесу та кримінології Інституту кримінально-виконавчої служби, Київ, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ

Відповідальність за незаконне збагачення було запроваджено у національне кримінальне законодавство в 2011 році, з метою його гармонізації з відповідними положеннями ратифікованих Верховною Радою України Кримінальної конвенції Ради Європи «Про боротьбу з корупцією» 1999 року та Конвенції ООН проти корупції 2003 року.

На думку В. Н. Кубальського, встановлення кримінальної відповідальності за незаконне збагачення у вигляді спеціальної статті фактично являє собою останній елемент контролюючого характеру в механізмі кримінально-правової протидії корупції, який спрямований на забезпечення невідворотності відповідальності за всі злочинні форми корупційного (незаконного) збагачення [1, с. 147]. Це твердження є цілком закономірним, адже як і будь-який з проявів корупції, незаконне збагачення потребує відповідної суворої реакції держави, в тій же мірі, як це стосується й усіх інших корупційних злочинів. Наявність чіткого визначення у законі підстав притягнення до кримінальної відповідальності за незаконне збагачення вже саме по собі стало важливим підґрунтям до запобігання вчиненню цього суспільно небезпечного діяння.

Аналіз кількісних показників щодо зареєстрованих органами внутрішніх справ випадків вчинення незаконного збагачення в Україні за останні три роки – з 2013 по 2016 роки, свідчить, з одного боку, про невисокий ступінь поширення цього суспільно небезпечного діяння. Так, у 2013 році було зареєстровано 4 випадки вчинення незаконного збагачення, у 2014 – 6, а 2015 – 4. Разом із цим, минулого року кількість таких кримінальних правопорушень зросла вже до 14, тобто більш ніж у два рази [2]. Отже, кількість випадків вчинення незаконного збагачення хоча й не масово, але поступово збільшується і це лише за офіційною статистичною інформацією.

Про реальні масштаби вчинення цього злочину на теренах нашої держави можна лише здогадуватись, адже рівень латентності усіх службових злочинів, пов'язаних із одержанням неправомірної вигоди завжди була і залишається доволі високою. Ускладнює ситуацію й те, що на практиці значна частина пересічних громадян у цьому питанні обирає доволі пасивну громадську позицію. Зокрема, 42 % із загальної кількості опитаних у соціологічному дослідженні вважають, що повідомляти про факт корупції до відповідних органів не варто – на думку одних, від цього нічого не зміниться, інші ж бояться наслідків такого викриття [3, с. 26].

Враховуючи все вищезазначене, дослідження шляхів запобігання незаконному збагаченню набу-

ває актуальності, адже для оптимізації цього процесу не достатньо лише розробити окремі розрізнені заходи, вони повинні складати узгоджену систему, при цьому треба враховувати наступні фактори – причини та умови незаконного збагачення, його кількісно-якісні показники, особу злочинця, який вчиняє такі злочини, віктимологічні фактори.

Загальносоціальне запобігання незаконному збагаченню має багато спільних рис із загальносоціальним запобіганням більшості корупційних злочинів. Воно є важливим аспектом соціальної політики і повинно ґрунтуватися на тих реформах, які останнім часом активно впроваджуються у суспільстві на шляху до розбудови демократії й безпосередньо спрямовані боротьбу з корупцією. У цьому контексті варто розглянути положення окремих базових нормативно-правових актів, які передбачають проведення таких реформ. Зокрема, це Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14 жовтня 2014 року, містить окремий розділ «Запобігання корупції», де визначено, що запобігання корупції у представницьких органах влади має здійснюватися шляхом створення прозорих засад фінансування проведення виборів, діяльності політичних партій, усунення корупційо-генних ризиків у діяльності виборних органів, посилення громадського контролю за їх діяльністю [4]. У тексті затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», одним із першочергових завдань визначено реалізацію антикорупційної реформи, а також невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність.

Наступною складовою загальносоціального запобігання є активна протидія вчиненню корупційних діянь з боку громадськості – як окремих громадян, так і їх об'єднань, засобів масової інформації. На сьогоднішній день переважна частина пересічних українців, на жаль, займає позицію мовчазного потурання незаконному збагаченню. Тому для активізації протидії цьому прояву корупції потрібно докласти значних зусиль для підтримання у суспільстві атмосфери загального осуду протизаконної діяльності корупціонерів. Слід викорінювати із людської свідомості шкідливі думки про те, більшість проявів корупції не становить суспільної небезпеки, що матеріальна «подяка» за здавалося б просте виконання чиновником своїх посадових

обов'язків, навіть якщо він цього і не вимагає, є нормою, а не злочином.

Отже, вже зроблено важливі кроки на шляху до запобігання незаконному збагаченню, зокрема, для цього створено достатнє законодавче підґрунтя,

однак активізувати цей процес можна лише спільними зусиллями уповноважених органів держави і громадськості, а також за рахунок викорінення загальних соціально-економічних причин та умов злочинності у державі.

Список бібліографічних посилань

1. Кубальський В. Н. Незаконне збагачення: аналіз новели кримінального законодавства. *Юридичний вісник*. 2013. № 3 (28). С. 146–150.
2. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2013–2016 рр. // Генеральна Прокуратура України: офіц. сайт. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113285&libid=100820&c=edit&c=fo (дата звернення: 15.02.2017).
3. Василевич В. В. Тенденції корупційної злочинності в Україні // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.)/редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 25–28.
4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: закон України від 14.10.2014 № 1699-VII // База даних нормативно-правових актів. URL: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-BPU/type-Закон%20України/1699-VII-14.10.2014.htm (дата звернення: 15.02.2017).

Одержано 15.02.2017